

A káosz kora

VISSZHANG - LXVIII. évfolyam, 30. szám, 2024. július 26.

Az ember okosabb a majomnál, de csak látszólag. Ahhoz van esze, hogy ravasz módon elvegye, ami a másé, de ahhoz nincs, hogy működtessen egy olyan világot, amely verekedés, csalás és háború nélkül fenn tudná tartani magát. A Föld olyan katasztrófák felé halad, amelyeket külön-külön meg lehetne előzni – ha mindenki összefog. De ha mindenki összefog, egy állampolgár, egy vezető, egy ország már nem oszt és nem szoroz. Így hát mindenki igyekszik kimaradni ebből az univerzális összefogásból. Időről időre valaki felhívja a figyelmet a veszélyre, de a többiek azonnal lehurrogják. Azok pedig, akiknek ez a helyzet átmenetileg kedvező (azaz kedvezőnek látszik, de nem igazán az), abban érdekeltek, hogy minden maradjon a régiben. A többségnek ez nem jó, de a vezetők által üzemeltetett véleménybefolyásoló ipar azokat is meggyőzi, hogy így is jó – vagy ha valaki rádöbben, hogy neki tényleg nem jó, akkor a többség arra is ráerőlteti az akaratát.

Az egyes államok szuverenitásának jelszava csak katasztrófa-hoz vezet. Gondoljunk bele: a Föld oxigénháztartásának fontos elemét képezik a brazíliai esőerdők. Helyes-e, ha a mindenkori brazil elnökre (vagy az általa dominált lakosságra) bízunk az esőerdők kivágásának átmenetileg vonzó, pénzügyileg esetleg teljesen helyesnek tűnő tervét? A nemzeti szuverenitás eszméjének nincs helye egy olyan világban, amelyben minden rész összefügg minden más résszel. A fejlett országok által okozott környezetszennyezés sem lesz kisebb attól, hogy a szemetet a fejlődő országokba szállítják.

A biológiai katasztrófa a szemünk előtt bontakozik ki, a halak milliói pusztulnak a műanyag zacskók törmelékei miatt, és ha a kifogott halakban már van ilyen mikroszkopikus törmelék, az élelmiszeripar révén mi is megesszük, bár nem tudunk róla. Eközben óriási tüzek perzselik fel az erdőt és a termőföldet, a levegőben egyre több a mérgező anyag, és még a legelső, nevadai kísérleti atomrobbantás radioaktív szennyeződése is kimutatható a légkörben, az azóta történt többezernyi légköri nukleáris kísérleti robbantás hatásairól nem is beszélve. Létrejött ugyan az atomcsendegyezmény, de nem minden ország csatlakozott hozzá, és olyan országok, mint Észak-Korea vagy Irán, ma is intenzíven dolgoznak a saját atomfegyverek fejlesztésén.

A klíma további melegedése azzal fenyeget, hogy az úgynevezett permafroszt (az örök hó és jég birodalma) is melegsik, olvad a jégtakaró, alatta óriási mennyiségű metángáz lapul, amelynek kiszabadulása nagyon gyorsan fogja tönkretenni a ma még úgy-ahogy meglévő ózonpajzsot. Ez a katasztrófa legközelebről a sarki övezet nagy részén elterülő Oroszországot érinti. És mit tesz az orosz kormány? Hódító háborúkat folytat a szomszédjai ellen, és fokozza a hadiipar kapacitását. Új, az eddigieknél még borzalmasabb háború készül, amiben az emberi faj minden eddig elért vívmánya elpusztulhat.

És nem csak a fegyverekről és a háborúkról van szó. A számítógép életünk minden területén nélkülözhetetlenné vált, az interneten keresztül levelezünk, beszélgetünk, nézünk filmeket, sőt, mind több igazgatási és egyéb művelet is a virtuális adatbázisok, a „felhők” révén bonyolódik. És ez a nemzetközi adatkezelési rendszer az egyik pillanatról a másikra megbénulhat. Az interneten veszélyes számítógépes vírusok terjednek, ezek ellen vírusvédő szoftverekkel védekezünk, és ha valamelyik ilyen szoftverbe hiba csúszik, akkor a tervezett adatvédelem helyett összeomlás lesz. 2024 júliusában a Microsoft által használt egyik vírusölő szoftverbe hiba csúszott, aminek következtében sok légitársaság leállt, kórházak világszerte nem tudtak gyógyítani, bankok nem tudtak pénzt kezelni. Ígérik, hogy a hibát kijavítják, de ez heteket vesz igénybe, és lehet olyan adat is, amit már nem tudnak helyreállítani. És mindezt egyetlen ember tévedése okozta!

Mi van, ha egy ilyen frissítési hiba miatt véletlenül beindul egy atomrakéta? Ez a veszély önmagában is

óriási. Igaz, hogy a rakéták kilövését egy sor biztonsági elem szabályozza (és például egy megbolondult Trump, Putyin vagy Kim Dzsongun kilövési parancsának is át kell mennie egy sor jóváhagyáson), de egyrészt az ellenőrző személyek is lehetnek agyatlan bábok (ne feledjük, hogy egy őrült választotta ki őket), másrészt minden kilövés utolsó mozzanata, hogy a rendszerben egy bit 0-ról 1-re vált, ez pedig spontán módon is megtörténhet, hiszen ezek a rakéták sincsenek védve a mindenén áthatoló kozmikus sugaraktól.

Modern világunk elválaszthatatlan része, hogy sok ezer műhold segít bennünket a kommunikációban, az időjárás előrejelzésében, a tévéműsorok közvetítésében, és ha két műhold összeütközik, az ütközéskor keletkezett törmelék az összes többire is veszélyes lesz. Ennek katonai jelentősége is van. Nem véletlen, hogy az oroszok már kipróbálták az idegen műholdak megsemmisítésének technikáját. Egyelőre csak a saját műholdjukat rongálták meg, de annak a törmelékei is szétrepültek a világűrben. Mi lesz, ha megkezdődik az úrháború? A katonák hajlamosak csak arra koncentrálni, hogy ők mit pusztítanak el, de arra már nem terjed ki a figyelmük, hogy a következmények rájuk is visszaütnek.

A káosz korában létezőnk, és a káoszt mi hoztuk létre azzal, hogy nem vagyunk képesek minden távoli, jövőbeli kockázat felismerésére és kezelésére. A Mesterséges Intelligencia elvileg kiutat jelenthetne, de ez megtévesztő. Az ilyen rendszerek ugyanazokat az adatokat és dokumentumokat dolgozzák fel, mint amelyeket mi hoztunk létre, és bár a teljesítményük sebességben jóval meghaladja a mi teljesítményünket, nem lehetnek okosabbak azoknál, akik a felhasznált szövegeket és adatbázisokat létrehozták. Még arra sem lennének képesek, hogy felfogják a mi pusztulásunkat. Ha kihalna az emberiség, legfeljebb csak egy óriási létszámcsökkenést regisztrálnának.

Én könyvtáros voltam, és abban bízom, hogy a világ legnagyobb könyvtáraiban akkor is megmarad a nyomtatott könyvek többsége, ha az elektronikus elérésük már megszűnt. De milyen lehetőségünk van arra, hogy az elromlott, működésképtelen elektronikus eszközeink helyett elővegyük az évezredekkel vagy évszázadokkal ezelőtt használt eszközeinket, a kocsikereket, a postai szolgáltatást, a hagyományos diagnosztikai eljárásokat? Ha nem sikerül visszatérni egy régebbi korba, akkor egy csapásra butábbak leszünk, mint a majmok.